

„Prostytucja” M. Mozgawy

Andrzej Gawliński

Recenzowana publikacja obejmuje referaty przedstawione podczas Konferencji Naukowej „Prostytucja” (9 grudnia 2013 r.), zorganizowanej przez Instytut Sprawiedliwości oraz Katedrę Prawa Karnego i Kryminologii UMCS w ramach V Lubelskiego Seminarium Karnistycznego. Praca pod redakcją Marka Mozgawy jest bez wątpienia ciekawym i wartościowym opracowaniem. Po pierwsze - jako materiały pokonferencyjne - daje możliwość podsumowania aktywnej dyskusji naukowej i przekazania wyników badań dla szerszego grona odbiorców, po drugie zaś – będąc publikacją tworzoną przez wielu Autorów – przedstawicieli nauki oraz praktyków wymiaru sprawiedliwości, pozwala przeanalizować różne aspekty zjawiska prostytucji, nie ograniczając się wyłącznie do jednego tematu, czy poglądu wyrażanego przez określone środowisko prawnicze.

Mimo że prostytucja jest uprawiana od tysiącleci a na jej temat powstało już wiele opracowań naukowych, to jak pokazują Autorzy, wciąż istnieje wiele złożonych i kontrowersyjnych zagadnień dotyczących zjawiska prostytucji. W recenzowanej publikacji poruszane są kwestie nie tylko z zakresu prawa karnego, kryminologii i wiktymologii, ale i m.in. z pogranicza psychologii oraz socjologii. Dużym atutem „Prostytucji” jest podjęcie się w szerokim zakresie przez Autorów analizy dogmatycznej przestępstw okołoprostytucyjnych. Szczególnie, że prostytucja jest zjawiskiem kryminogennym a przestępstwa jej towarzyszące bardzo niebezpieczne.

Warto docenić przemyślaną kolejność prezentowanych artykułów oraz prostą, przejrzystą szatę graficzną. Pod względem merytorycznym, jak i technicznym publikacja jest utrzymana na wysokim poziomie. Książka składa się ze wstępu i 15 referatów, z których każdy zaopatrzony jest w krótkie streszczenie, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, co ułatwi Czytelnikowi zapoznanie się z treścią poszczególnych prac.

W pierwszym artykule – *„Prawne aspekty prostytucji w państwie rzymskim”*, Marek Kuryłowicz zwraca uwagę na fakt, iż prostytucja w starożytnym Rzymie (jak i innych państwach antycznych) nie stanowiła problemu - prawnego, państwowego ani społecznego. Autor wskazuje na ważną rolę instytucji małżeństwa i próbach kontrolowania zjawiska prostytucji przez państwo (podatek od nierządu, rejestracja zawodowych prostytutek). Warto zauważyć, że wobec braku osobnego prawa odnoszącego się do prostytucji, w starożytnym Rzymie pośrednio korzystano z norm prawa małżeńskiego, a także przepisów dotyczących ochrony porządku publicznego.

Autorem kolejnego artykułu *„Kwalifikacja czynów nierządnych w nowożytnych kodyfikacjach prawa karnego przełomu XIX i XX w.”* jest Grzegorz Smyk. Pojęcie czynu nierządnego zmieniało znaczenie na przestrzeni dziejów w zależności od aktualnie obowiązujących norm moralno-obyczajowych. Ponadto samo określenie „czyny nierządne” miało kiedyś o wiele szersze znaczenie (dziś natomiast są one synonimem prostytucji). Na pochwałę zasługuje porównanie, jakiego dokonał Autor odnośnie dużych kodeksów karnych z przełomu XVIII i XIX w., kiedy to na kodyfikacje te oddziaływała szkoła humanitarna. Mowa o austriackiej ustawie karnej z 1852 r., kodeksie karnym Rzeszy Niemieckiej z 1871 r. i rosyjskim kodeksie karnym z 1903 r. G. Smyk rozpatruje i porównuje zawarte w nich stany faktyczne określone jako przestępstwa przeciwko moralności: karygodne wypadki stosunku płciowego pomiędzy kobietą i mężczyzną; czyny lubieżne oraz czyny związane z nierządem zarobkowym.

Artykuł autorstwa Anny Przyborowskiej-Klimczak *„Zwalczanie prostytucji w świetle prawa międzynarodowego”* stanowi ciekawy przegląd aktów prawnych, jakie powstawały w celu zwalczania lub ograniczania zjawiska prostytucji - od pierwszych prawnomiędzynarodowych uregulowań dotyczących zwalczania prostytucji, które zostały zawarte w umowach międzynarodowych przyjętych w Paryżu (1904 r. i 1910 r.) - po te, przyjęte w Unii Europejskiej. A. Przyborowska-Klimczak przekonuje o ścisłym związku prostytucji z handlem kobietami i dziećmi. W związku z tym konieczna jest nie tylko penalizacja czynów związanych z wykorzystywaniem seksualnym kobiet i dzieci będących ofiarami handlu ludźmi, ale także rozwijanie programów edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży. Skuteczność wszelkich działań jest jednak zależna od stopnia zaangażowania państw we współpracę międzynarodową.

Joanna Piórkowska-Flieger i Krzysztof Wala podejmują temat *„Tak zwane przestępstwa okółprostytucyjne (art. 204 k.k.)”*. Autorzy przeanalizowali różne zagadnienia wiążące się z odpowiedzialnością karną za czyny polegające na eksploatacji prostytucji – stręczycielstwo, kuplerstwo i sutenerstwo. Artykuł rozpoczyna się uwagami ogólnymi. Zaprezentowano m.in. pojęcie prostytucji; systemy prawne dotyczące prostytucji; regulacje prawnokarne dotyczące uprawiania prostytucji; odpowiedzialność karną za przestępstwa związane z eksploatacją prostytucji w kodeksie karnym z 1997 r.; zagrożenie karne za stręczycielstwo, kuplerstwo i sutenerstwo; zbieg przepisów ustawy. Ważną częścią jest uwzględnienie przez Autorów projektowych zmian w zakresie odpowiedzialności karnej za przestępstwa z art. 204 k.k. J. Piórkowska-Flieger i K. Wala są zdania, że nowelizacja art. 204 k.k. jest potrzebna w zakresie opisu ustawowych znamion stręczycielstwa, kuplerstwa i sutenerstwa, ponieważ interpretacja tych znamion powoduje wiele wątpliwości i rozbieżności.

Patrycja Kozłowska-Kalisz i Katarzyna Nazar-Gutowska w artykule **„Doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji (art. 203 k.k.)”** wskazują, że typ przestępstwa z art. 203 k.k. kodeksu karnego z 1997 roku nie miał swojego odpowiednika wyrażonego wprost w kodeksach karnych z 1969 r. i 1932 r. Jego wprowadzenie do aktualnie obowiązującego kodeksu karnego jest jak najbardziej zasadne, ponieważ bardzo często przestępstwo z art. 203 k.k. popełniane jest w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Artykuł uzupełnia tabela z danymi statystycznymi dotyczącymi zmuszanie do prostytucji obejmująca okres lat 2004-2012. P. Kozłowska-Kalisz i K. Nazar-Gutowska zauważają, że ze statystyk policyjnych i sądowych wynika, iż przestępstwo to występuje stosunkowo rzadko w praktyce ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Marek Mozgawa omawia **„Uwagi na temat wykroczenia z art. 142 k.w.”⁵⁶¹**. Autor jest zdania, że problem wykroczenia określonego w art. 142 k.w. jest często marginalizowany a same komentarze do kodeksu wykroczeń nie poświęcają mu wiele uwagi. M. Mozgawa kończy prowadzone rozważania m.in. wnioskiem, że sformułowanie art. 142 jest niefortunne i budzi problemy interpretacyjne. Trudno także ocenić jak przepis ten funkcjonuje w praktyce ze względu na to, że podjęta próba przeprowadzenia badań empirycznych nie przyniosła rezultatu. Właściwym rozwiązaniem według Autora artykułu byłoby jego wykreślenie z kodeksu wykroczeń.

W dalszej części opracowania pod red. M. Mozgawy zostały przybliżone **„Przestępstwa „okołoprostytucyjne” w ujęciu porównawczym”**. Autor – Marek Kulik przedstawia istniejące uregulowania w prawie karnym w wybranych państwach europejskich odnośnie prostytucji (zróżnicowane w zależności od tego, jaki model stosunku do prostytucji przyjmuje dane państwo). M. Kulik podkreśla jednak, że pomimo tego zróżnicowania ustawodawcy państw europejskich postrzegają zjawisko prostytucji w sposób niekorzystny, szczególnie ze względu na możliwość wygenerowania niebezpiecznych zjawisk społecznych, które są związane ze zjawiskami okołoprostytucyjnymi. Autor wskazał państwa, w których nie istnieją przestępstwa okołoprostytucyjne i legalna jest sama prostytucja; uregulowania państw, w których zachowania okołoprostytucyjne są zabronione pod groźbą kary, jednak sama prostytucja jest w nich dozwolona; państwa, w których zabronione są zachowania okołoprostytucyjne i sama prostytucja oraz państwa gdzie uprawianie nie jest zabronione, ale zabronione jest korzystanie z usług osób uprawiających prostytucję.

„Przestępstwa okołoprostytucyjne w ukraińskim prawie karnym” to artykuł autorstwa Wiczesława Nawrockiego i Mikołaja Seńko. Prostytucja na Ukrainie to problem społeczny, którego

⁵⁶¹ Artykuł 14 k.w. karykuluje zachowanie sprawcy, który natarcywie, narzucając się lub w inny naruszający porządek publiczny sposób, proponuje innej osobie dokonanie z nią czynu nierządne, mając na celu uzyskanie korzyści materialnej.

negatywna ocena znajduje się przepisach w prawie karnym, jak i prawie wykroczeń. Autorzy zwracają uwagę, że na Ukrainie nie są opublikowane żadne oficjalne dane odnośnie liczby osób zajmujących się prostytutką lub działalnością okołoprostytucyjną. W artykule odnajdziemy także wartę uwagi tematy jak: historia kryminalizacji prostytutki na Ukrainie oraz podnoszone w tym państwie argumenty *pro* i *contra* odnośnie legalizacji prostytutki. Bez wątpienia są to argumenty uniwersalne, które da się zauważyć również w głosie polskiej opinii publicznej i środowiskach prawniczych.

Wiesław Koziół analizuje **„Przestępstwa okołoprostytucyjne w orzecznictwie Sądu Najwyższego”**. Autor nakreśla linie w orzecznictwie SN występujące na przestrzeni lat w odniesieniu do przestępstw okołoprostytucyjnych (kuplerstwo, sutenerstwo, nakłanianie do prostytutki oraz handel ludźmi w celu wykorzystania osoby do prostytutki).

Szczególną uwagę należy zwrócić na artykuł Jacka Sobczaka **„Prostytucja w Internecie”**. Autor słusznie zauważa, że Internet służąc pozyskiwaniu przez prostytutki potencjalnych klientów przez zamieszczanie w sieci ofert seksualnych jest odejściem od „tradycyjnego” sposobu poszukiwania klientów i pewnego rodzaju ułatwieniem w nawiązywaniu takich kontaktów. Znacznym zagrożeniem jest wykorzystywanie Internetu do kontaktów z małoletnimi, którzy za pośrednictwem przekazu internetowego prezentują swoje nagie fotografie lub filmy, w którym rozbierają się przed widzami bądź uprawiają seks. J. Sobczak stwierdza, że w Polsce owa tematyka jest na razie przedmiotem publicystycznych i teoretycznych rozważań, jednak prognozuje, że w niedługim czasie może się okazać znacznym problemem, którego rozwiązania będzie musiał się podjąć wymiar sprawiedliwości.

Monika Płatek w tekście **„Genderowe ujęcie zjawiska prostytutki. Aspekty kryminologiczne”** analizuje źródła i rodzaj uzasadnień towarzyszących prawnym regulacjom zjawiska prostitutky oraz sprawdza, do jakiego stopnia na poszczególne rozwiązania prawne miała wpływ kryminologia (wykorzystanie wiedzy na temat kształtowania/generowania płci kulturowej – gender).

„Psychologiczne i wiktymologiczne aspekty prostitutky” autorstwa Magdaleny Budyn-Kulik to kolejny ciekawy temat do dyskusji. Omawiając prostytutkę dobrowolną Autorka przybliżyła m.in. psychologiczne przyczyny oraz następstwa zarówno uprawiania prostitutky, jak i korzystania z usług osób uprawiających prostytutkę. Ważną część artykułu stanowi także fragment o społecznym postrzeganiu prostitutky.

Następny Autor - Beata Gruszczyńska przedstawia artykuł **„Szacowanie rozmiarów prostitutky – wybrane aspekty metodologiczne”**. Jak podnosi B. Gruszczyńska rozmiary zjawiska prostitutky są trudne do oszacowania i wymagają różnych metod i technik badawczych. Na szczególną uwagę Czytelnika zasługuje m.in. omówienie wyników międzynarodowych badań dotyczących skali

zjawiska prostytucji w Polsce, w zestawieniu z sytuacją we Francji, w Niemczech, w Czechach, na Węgrzech, na Litwie i w Norwegii.

Marek Marczewski w swoim artykule *„Przestępstwa związane z prostytucją w świetle statystyki policyjnej i sądowej”* prezentuje statystyczną analizę przestępstw związanych z prostytucją⁵⁶² obejmując swoimi badaniami wybrane informacje ze statystyki policyjnej (przestępstwa stwierdzone; podejrzani) oraz statystyki sądowej (prawomocne skazania; rodzaje orzeczonej kary zasadniczej) za lata 2000-2012. M. Marczewski jest zdania, że trudno jest odpowiedzieć na pytanie o prawdziwą skalę rozmiarów prostytucji w Polsce (na trudności w szacowaniu skali prostytucji wskazywała również Beata Gruszczyńska w poprzednim artykule). Ponadto Autor sugeruje w jednym ze wniosków – co powinno skłonić do większego zainteresowania ze strony organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości – o możliwości istnienia dużej „ciemnej liczby” przestępstw okołoprostytycyjnych.

Autorem ostatniego artykułu jest Monika Kępa. *„Podatkowe skutki prostytucji w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych”* stanowią m.in. próbę odpowiedzi na pytanie, które od dawna jest zadawane chociażby przez polskie społeczeństwo – czy, i ewentualnie, w jaki sposób opodatkować prostytucję w Polsce? Wyłączenie spod opodatkowania przychodów z tytułu prostytucji własnej oraz czerpania korzyści z cudzego nierządu ma miejsce ze względu na to, że są to czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznych umów, ale także jest to wyraz zakwestionowania przez ustawodawcę zachowań potępianych przez społeczeństwo. Obok tego jednak pomijana jest zasada sprawiedliwości podatkowej. Autorka wskazuje na zasadność wprowadzenia zmian w regulacjach podatkowych w tej kwestii.

Charakter publikacji oraz różnorodność podejmowanej w niej problematyki sprawia, że „Prostytucja” pod redakcją Marka Mozgawy jest pozycją książkową wartą uwagi. Można ją polecić nie tylko praktykom wymiaru sprawiedliwości, ale także przedstawicielom doktryny prawa karnego, studentom oraz wszystkim zainteresowanym prawnokarną analizą prostytucji i przestępstw okołoprostytycyjnych.

⁵⁶² Wspomniane już wcześniej w artykułach: doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji (art. 203 k.k.); stręczycielstwo i kuplerstwo (art. 204 § 1 k.k.); sutenerstwo (art. 204 § 2 k.k.); stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo w odniesieniu do małoletniego (art. 204 § 3 k.k.).